

FERİT KARAHAN İLE OKUL TIRAŞI ODAKLI BİR SÖYLEŞİ

İlker Mutlu

Okul Tıraşı filmi son günlerde aldığı ödüllerle kendinden çok söz ettiren ve ilgi uyandıran bir film. Pandemi nedeniyle festivallere gitmekten çekinmem ve henüz vizyona da girmemiş olması nedeniyle bir türlü izleyemediğim filmi nihayet bir vesileyle gittiğim İstanbul'da Boğaziçi Film Festivali'nde denk düşürmüştüm ki onda da seansa bilet kalmamıştı. Neyse ki filmin yönetmeni **Ferit Karahan**'a Facebook üzerinden ulaşmayı başardım ve filmi görmek, kendisiyle de bir röportaj yapmak isteğimi ilettim. Ancak İstanbul'da olacağım o birkaç gün boyunca rahatsızdı ve röportajı ancak yaşadığım kent Samsun'a döndüğümde internet üzerinden yazışarak yapabilecektik. Bu arada Ferit Karahan bana filmi izleyebilmem için bir link ulaştırdı. Onun evrenini daha iyi tanıyabilmek adına diğer yapıtlarını da görmeliydim: Antalya'dan ödüllü ilk uzun

metrajı *Cennetten Kovulmak* ile kısılarından *Tufandan Önce* ve *Yusufun Rüyası*'na ulaşabildim.

Ferit Karahan

Yönetmenin minimalist bir sinema anlayışı var. Kışı seviyor, belli; iki uzun metrajı da kış döneminde, özellikle de kar altında geçiyor. Uzun metrajlarında hiç müzik kullanmamış. Buna rağmen kısılarına damgasını vuran müzikler var. İran ve Polonya sinemasını anımsatan izler var sinemasında, hani sevenin dibine kadar seveceği ama sevmeyenin de koşarak kaçacağı. Ben sinemasını sevdim doğrusu. Oyuncu yönetiminde, hele çocuklarda oldukça başarılı olduğunu düşünüyorum. Sinemasının bir derdi var elbette ama günümüz yerli sinemasının festival filmlerindeki o insanı boğan kapkara yapı yok burada. Özellikle *Okul Tıraşı* içi konuşuyorum. İçerdiği onca drama rağmen o filmlerin çıkmazına düşmüyor, yer yer gülümsemene bile yol açıyor film.

Doğu Anadolu'da karlar altında, içinde öğrencisinden öğretmenine herkesin mahsur kaldığı bir yatılı okulu anlatan film, 71. Berlin Film Festivali'nde dünya prömiyerini yaptıktan sonra Fecr, Valencia, Hayfa, Kazan, Antalya ve Chicago gibi pek çok festivalden ödülle dönen film, yıl boyunca daha pek çok ödüle boğulacağı benziyor.

Lafı daha fazla uzatmadan röportajımıza geçelim.

İlker MUTLU (İM): Biraz kendinizden ve sinemaya yaklaşımınızdan, beslendiğiniz kaynaklardan bahsedebilir misiniz?

Ferit KARAHAN (FK): Muş'ta doğdum ama aslen Beyazid'liyiz. Dedem Rus esiriydi ve 1917'de Lenin bütün hapisaneleri boşalttığında memlekete dönüyor ve Ruslardan kaçan ailesine ulaşamıyor. En son Muş'ta aramayı bırakıyor ve buraya yerleşiyor. Babam 25 yıl çobanlık yaptı. Şansız bir adamdı; o, henüz 2 yaşındayken annesi ölmüştü ve sürekli doyusuya annesinin sütünü içmemekten bahsediyordu. Başlangıçta “*e büyü artık baba*” diye içimden geçirsem de, sonradan kızım doğduğunda ve biz sadece ilk ay süt sorunu yaşadığımızda ne kadar büyük bir travma olduğunu anladım. Sanırım çocuk sahibi olmadan ebeveynlerimizi anlamak güçleşiyor. Çobanlıktan kazandığıyla biraz arazi almış. Ağabeylerim ve ben büyüdüğümüzde daha çok çiftçilik yaptık. Ortaokul ve liseyi yatılı okudum. Üniversitenin sonuna kadar tarlada aileme yardım ettim. Üniversitenin ilk yıllarından itibaren de sinema yapmaya başladım. Başlangıçta kısa filmler çekmeye başladım. Sonrasında 2009'da ‘Okul Üçlemesi; Kalem, Defter, Silgi’ diye adlandırdığım, şimdi ***Okul Tıraşı*** olan hikâyeyi yazdım. Bakanlıktan yazım desteği aldık; fakat o dönem yapım desteği alamadık. ***Cennetten Kovulmak*** ile tekrar bakanlığa başvurduğum ve destek aldık. 2009'dan 2016'ya kadar ***Okul Tıraşı***'na çalıştık. 2019'da da çekmeye başladık.

Edebiyatta çok fazla etkilendiğim yazar var. **Marquez'den Hesse'ye, Orhan Pamuk'tan Borges'e** çok geniş bir okuma listem var. Çok okumaya çalışıyorum. Sinemacıdan önce iyi bir okur olarak görüyorum kendimi. Filmlere gelince de, **Tarkovsky'nin Ayna, Yılmaz Güney'in Yol ve Bahman Ghobadi'nin Sarhoş Atlar Zamanı** benim için çok özeldir. Mahrum ve fakir bir ailenin ferdi, annesinin dizinin dibinde büyümemiş, yatılı okul okumuş birinin anlatılmaya değer sahici dertlerinin olduğunu düşünüyorum.

İM: ***Okul Tıraşı*** dışında ***Cennetten Kovulmak, Yusuf'un Rüyası ve Tufandan Önce*** filmlerinizi görme fırsatım oldu. Filmlerinizde bir tema birliğinden bahsedilebilir mi ve öyleyse nedir bu tema? Bir de kısırlarınızda özgün müzikler kullanırken uzun metrajlarınızda müziğe hiç yer vermeyişinizin nedeni nedir?

FK: Bir tema birliğinden bahsedeceksek eğer, filmlerimin ortak bir politik arka fonu olduğunu söyleyebilirim. Politik arka fonu da korku atmosferidir. Bir şekilde bütün filmlerde bunu biraz deşmeye çalıştım çünkü benim üzerimde tesiri

büyük. Birde her şeyden önce bir sinema dili yaratmaya çalışıyorum. Sanırım, **Okul Tıraşı** ile şimdiye kadar düşündüklerimi hayata geçirme fırsatım oldu.

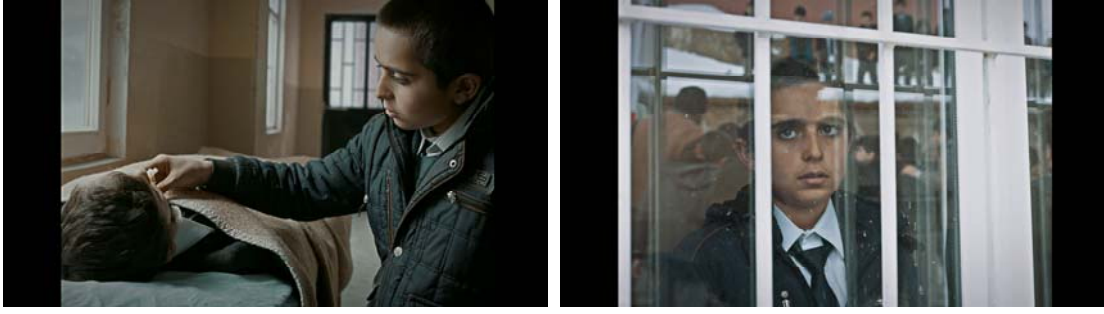
Kısa filmi uzun metraj filmlere geçiş için kullanılan trampen olarak görmüyorum. Kendisine has bir anlatım ve drama biçimi var. Fakat kısa filmler bize çok şeyi deneyimleyeceğimiz bir alan sağlıyor. Bu yüzden kısa filmlerde denediğim bazı anlatım biçimlerini devam ettirirken birçoğu da ilgi alanımın dışında kaldı. Çok iyi kullanan yönetmenler olsa da, genelde müziğin, anlatımı manipüle ettiğini gördüğümde fikrim de değişti. Bir de filmlerimin hızlı da olmasından kaynaklı müziği çok kullanmak istemiyorum.

İM: Kürt Sineması terimi sıkça kullanılıyor. Sizce de aslında Kürt Sineması olarak adlandırılan oluşum Türk Sineması içinde bir şey değil midir? Başka bir ülke ya da bölgede üretilen bir sinema değil söz konusu olan neticede.

FK: Ben filmlerin çekmecelere giren nesnelere olarak görmemek gerektiğini düşünen ve eğer kategorize edilecekse ulus, tür ya da buna benzer kategoriler yerine “iyi-kötü” diye ayrılmasından yanayım. Gelinek noktada bir ulus sinemasından bahsetmek zor iken, Kürt Sinemasından bahsedebilir miyiz bilmiyorum. Türklerin ve Kürtlerin birliktelikleri çok uzun zamana dayanıyor. Kürtleri tebaa olarak gören kolonyal bakıştan bir an önce vazgeçmeliyiz. Bu yüzden sinemasını da alt-kültür olarak görmemeliyiz. Fakat kişisel olarak beni en çok üzen şey, bizim sürekli varlığımızı kanıtlamaya çalışmamız ve bununla zaman kaybetmemizdir. Dünyada kapladığınız hacmi ölçmekle o kadar uğraşırsınız ki yaşamın diğer boyutlarına ayıracak zamanınız kalmaz.

İM: Okul Tıraşı'ndaki hikâyenin anılarınızdan yola çıkılarak oluşturulduğunu söylemişsiniz başka röportajlarda. Bu yönü bir yana, filmde yatılı okulu bir metafor olarak mı ele alıyorsunuz ve nedir bu metafor?

FK: **Descartes** gibi birincil ve ikincil nitelik ayrımı yapan **Locke** için de, birincil nitelikler nesneye aitken, ikincil nitelikler nesneye ait değildir. İkincil niteliklerin kaynağı duyumsama ve algılamadır. Bu yönüyle empirik başlayan yatılı okul deneyimimi zamanla bir anlatıya dönüştürmeye çalıştım. Özel olarak deneyimlediğim bir şey değil bu hikâyede geçen olay; fakat aslında bir bütün insanlığın ömrü boyunca ya da bir dönem maruz kaldığı bir mesele. Bu film bir sistemin tornasından geçmiş herkesin başına gelebilecek kadar sıradan, beklenen bir durum.

Metaforik anlatım biçimi eğer kendiliğinden çıkmıyorsa, yaşamdan kopuk ve sorunlu bir yaklaşım olabiliyor çünkü baz aldığı politik zemin bir anlamda aşkını oluyor. Bir ülkeye gidildiğinde oraya dair küçük bir “gösteren” sizin zihninizde bir “gösterge” oluşturuyor. Örneğin elektrik tellerini ele alabiliriz. Eğer çok dağınık ve bir düzen yoksa o ülkenin de düzeni yoktur ve birden çok sorunla boğuşacaktır. Bu yönüyle bakıldığında, bir ülkenin okuluna bakıp fikir sahibi olabiliyorsunuz. Filmi, en başından beri küçük bir çocuğun her ne sebeple olursa olsun arkadaşını hastaneye götürme çabası olarak görüyorum ve bu, benim için anlatılmaya değer bir mesele. Bir diğeri tabi ki bir okuldan bir ülkeye tümevarabiliriz ve bu benim bir diğeri anlatım katmanımı oluşturuyor.

İM: Filmde insanın hemen dikkatini çeken pek çok detay var. Bir sahnede yavrusunu emziren köpek gibi. Akılda kalıcılar. Revirdeki ıslak zeminde öğrencilerin değil de sadece görevlilerin ve hocaların kayması, ancak yüksek bir yere çıkıldığında telefonla konuşulabilmesi, daha bir sürü örnek verilebilir. Filmdeki bir iki öğretmen hariç herkesin bir şeyler çevirdiği, boşluklardan yararlandığı ya da sırrının olduğu görülüyor. Yusuf bile filmin sonuna kadar saklıyor yaptığı şeyi. Her şey aksıyor. Kaloriferler yanmıyor, yollar kapalı, revirde ilaç yok. Hakikaten, inanılmaz derecede boğucu, kapkara bir filmle karşı karşıya kalabilecekken seyirciyi bu tuzakların hepsinden çıkarmayı başarıyorsunuz. Ne dersiniz?

FK: Sanırım zamanla hikayede geçen bütün karakterlere karşı mesafemi ayarlamayı başardım. Bir de dram ile başlayan, komedinin de yardımıyla polisiyeye evrilen bir hikâye bu. Her şeyden önce izlenebilir bir film olması benim için önemliydi. Ama bence esas önemli olan şey, insanların filmleri izlerken yapının samimiyetini anlamaları. Eğer gerçekten meselenizde samimiyseniz, ne eleştiri yaparsanız yapın izleyicinin ruhuna dokunabileceğimize inanıyorum.

İM: Çocuk oyuncularla çalışmak çok zor. İzleme fırsatı bulduğum diğer filmlerinizde de bunu deneyimlemiştiniz ama burada her tarafınız çocuk ve hikâye asıl çocukların etrafında dönüyor. Bunun zorlukları nelerdi ve nasıl üstesinden geldiniz?

FK: Esas sorun bir veya iki çocuk yerine bazen sayıları 450-500'e varan çocuklarla çalışmak. Çok hareketliler ve onları kontrol altında tutmak çok zor. Filmde belki daha az görünüyor fakat bu hacim olarak az yer kapladıkları içindir. Hatta kalabalık bir sahnede diğer öğrencilerin nerede, neden bu kadar az olduklarını sorduğumda, herkesin orada olduğunu söylediler. Fakat bütün çocuklara büyüklere davrandığım gibi ciddi ve mesafeli davranıyordum. Bu durum onların da işi ciddiye almalarına sebebiyet verdi sanırım. Çünkü çocuklar da karakter sahibi ve fikirlerinin önemsendiğini, görünür olduklarını bildikleri vakit söylenen her şeyi anlayıp sana fazlasıyla geri verebiliyorlar. Disiplini asla elden bırakmaya, ipin ucunu kaçırmamaya dikkat ettim. Diziler ve kahramanlık filmlerinin sıradan insanların üstünde sandığımdan daha fazla etki bıraktığını fark ettiğim an, ilk haftamı bu anlayışı kırmaya çalışmakla geçirdim.

İM: Film çok gerçekçi. Çocuk oyuncuların hiçbiri oyunculuk eğitimi almamış insanlar ve hepsi de çok başarılı. Filmdeki gerçekçiliği bozmasın diye müzik de kullanılmamış. Neden yetişkin oyuncular dizilerden ve vizyon filmlerinden tanıdığımız klasik yüzler arasından seçilmiş? Mahir İpek mesela. Benim gözümde filmin belgesel tadını bozdu. Küçük oyuncular zaten riskliyen yetişkinlerde garantici olmak istenmiş olabilir ama daha iyi bir cast seçilebilirdi.

FK: Filmde öğretmen ve öğrencilerin arasındaki ayrımı belirginleştirmek, aradaki soğukluk ve gerginliği artırmak için bilinçli olarak bu oyuncuları ve oyunculuk biçimlerini tercih ettim. Bu tercihin sonucunu beğendiğinizi düşünüyorum. Cast yaparken hiçbir kutsalım yok ve dengelere göre hareket etmiyorum. Mahir ve Ekin daha çok televizyondan, Melih bağımsız filmlerden, Cansu da tiyatrodan tanınıyor. Ama hiç tanınmayan Sıddık ve diğer arkadaşlardan bir ekip oluştu. Tek odaklandığım şey, karakteri taşıyıp taşımadığı ve bu yönüyle Mahir ve diğer arkadaşların da performanslarından gayet memnunum.

İM: Bir de ses sorunu var. Festivaldeki yapışık altyazı çok yardımcıydı ama hakikaten diyalogların yarısını anlamak imkânsız. Ama bu sinemamızda yaygın bir sorun. Ses işi Türkiye'de ne kadar zor?

FK: Zor değil aslında. Bizim filmin sesi iyi, fakat kimi diyaloglar anlaşılabilir. Hatta altyazı koymayı bile düşündüm ama vazgeçtim. Nedeni ise filmde de bahsettiğim gibi Kürt çocukların Türkçe aksanları. Şöyle ki, düzgün konuşturmaya başladığımda, bu performans, doğallık ve samimiyet bir anda kayboluyordu. Kendileri gibi konuştuklarında da hiçbir şey anlaşılmıyordu çünkü bölgeye has olarak kelimeleri yutuyorlardı. Bu yüzden ikisinin ortasını bulmak zorundaydım. Sesi çok önemsiyorum ve sonraki filmlerimde de kendi ses yaklaşımımı geliştirmeye, daha iyi ve farklı ses dizaynı oluşturmayı umuyorum.

İM: Filmlerinizi dışarıda farklı versiyonlarda kurgulayarak gösterdiğiniz doğru mu (belki de ben yanlış bilgi edinmişimdir)? Eğer doğruysa bunu tercih etmenizin sebebi nedir?

FK: Hayır, tek bir kurgu var. Ben ilk defa duyuyorum bu arada farklı kurgu meselesini.

İM: Karakterlerin sinemamızda pek karşılaşmadığımız derecede doğru çizildiğini ve rol dağılımının oldukça yerinde olduğunu gördüm. Bu konuda nasıl bir yol izlediniz?

FK: Sahici karakterler yaratmak çok zor oldu bu filmde çünkü aslında hepsi belli bir noktadan sonra birbirlerine benzeme tehlikesi taşıyordu. Yani öğretmenlerin birbirlerine ve hakeza öğrencilerin de birbirlerine benzemesi tehlikesi çok görünürdü. O yüzden senaryoda önce herkes için karakter analizi

yapmıştık. Her birinin motivasyonlarını, sakladıkları sırları, arzu ve korkularını senaryo yazarken deşmeye çalışmıştık. Bu bizim işimizi çok kolaylaştırdı. Örneğin banyo başkanının boynunda askeri bir künye var ve nasıl davranacağını aslında izleyici tahmin edebilir. Ya da Selim Öğretmenin elinde sopa olması... Bunlar sette gelen fikirlerdi; fakat kökü aslında karakter analizinde yatıyor. Bu ve buna benzer ayrıntılar size karakterleri farklılaştırmanızda çok yardımcı olur. Birbirlerinden ayrıştıkları ve benzeştikleri noktalara çok hâkim olmaya çalıştım.

İM: Film bize özgü bir durumu anlatmaktayken dışarıda bu kadar ilgi görmesini neye bağlıyorsunuz?

FK: Artık ülkemizde ve dünyada izleyiciler çok zekiler. Filmlerin dilini, ne demek istediğini çok çabuk kavrayabiliyorlar. Hele gençler zehir gibiler ve bunun etkisinin olduğunu düşünüyorum. Bir de filmin, basit ve önemli bir meseleden bahsetmesi önemli oluyor. Diğeri de izlenebilir ve tempolu olmasına bağlıyorum.

İM: Ortak senaryo yazımı zor bir şey olmalı. Hani hep biri bir tarafa, diğeri öteki tarafa çeker gibi. Bunu hep zor bulmuşumdur. Siz nasıl üstesinden geldiniz?

FK: Çok zor tabi. Gülistan ile çok uzun zamandır birlikteyiz ve bir çocuk büyütüyoruz. Sinema ikimiz için de bir yaşam biçimi. Artık birbirimizi çok iyi tanıyoruz ve güveniyoruz. Yazdığımız metinlere olan eleştirilerimizin karşısındaki karakterine değil, yaptığı şeye olduğunu kavrayacak kadar büyüdük sanırım. Genelde erkekte olan baskın “kadını malı görme” duygusunu aştığımı düşünüyorum. Benim için müthiş bir konfor alanı bu, çünkü omzumdaki yükün yarısını alıyor. Yani esas olarak o olmasaydı bu film olmazdı.

İM: Son olarak da bir SEKANS klasiği: En sevdiğiniz, sizi etkileyen on filmi sayabilir misiniz?

FK: 1- *Ayna (Zerkalo)*, Tarkovsky, 1975), 2- *Yol* (Şerif Gören, 1982), 3- *Sarhoş Atlar Zamanı (Zamani barayé masti asbha)*, Ghobadi, 2000), 4- *8½ (Otto e Mezzo)*, Fellini, 1963), 5- *Beyaz Bant (Das weiße Band - Eine deutsche Kindergeschichte)*, Haneke, 2009), 6- *Kevin Hakkında Konuşmalıyız (We Need to Talk About Kevin)*, Ramsay, 2011), 7- *Hayal Ülkesi (Jauja)*, Alonso, 2014), 8- *4 Ay, 3 Hafta ve 2 Gün (4 luni, 3 saptamâni si 2 zile)*, Mungiu, 2007), 9- *Rüzgâr Bizi Sürükleyecek (Bad ma ra khahad bord)*, Kiarostami, 1999), 10- *Delta* (Mundruczó, 2008).

İM: Teşekkür ederiz.